

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέματα «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών — Ενίσχυση της διαδικασίας προσχώρησης — Μια αξιόπιστη προοπτική της ΕΕ για τα Δυτικά Βαλκάνια»

[COM(2020) 57 final]

«Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών — Ένα οικονομικό και επενδυτικό σχέδιο για τα Δυτικά Βαλκάνια»

[COM(2020) 641 final]

και «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών — Ανακοίνωση σχετικά με την πολιτική διεύρυνσης της ΕΕ του 2020»

[COM(2020) 660 final]

(2021/C 220/14)

Εισηγητής: ο κ. **Andrej ZORKO**

Συνεισηγητής: ο κ. **Ionuț SIBIAN**

Αίτηση γνωμοδότησης	Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 11.11.2020
Νομική βάση	Άρθρο 304 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Αρμόδιο τμήμα	Εξωτερικές σχέσεις
Υιοθετήθηκε από το τμήμα	3.3.2021
Υιοθετήθηκε από την ολομέλεια	24.3.2021
Σύνοδος ολομέλειας αριθ.	559
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	243/1/10

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Η ΕΟΚΕ χαιρετίζει τις ανακοινώσεις της Επιτροπής, οι οποίες εγκρίθηκαν το 2020, σχετικά με τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) στα Δυτικά Βαλκάνια⁽¹⁾ και συμφωνεί ότι η ένταξη των εταίρων των Δυτικών Βαλκανίων στην ΕΕ αποτελεί γεωστρατηγική επένδυση για την ειρήνη, τη σταθερότητα, την ασφάλεια και την οικονομική ανάπτυξη ολόκληρης της ηπείρου.

1.2. Η ΕΟΚΕ συμφωνεί με τα συμπεράσματα της συνόδου κορυφής του Ζάγκρεμπ⁽²⁾, στην οποία οι ηγέτες της ΕΕ επαναβεβαίωσαν την αποφασιστικότητα της ΕΕ να ενισχύσει τη συνεργασία με την περιοχή και χαιρέτισαν τη δέσμευση των εταίρων των Δυτικών Βαλκανίων για την υλοποίηση των απαραίτητων μεταρρυθμίσεων με ενδεδειγμένη και αποφασιστικό τρόπο. Τα Δυτικά Βαλκάνια αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της Ευρώπης και γεωστρατηγική προτεραιότητα για την ΕΕ.

⁽¹⁾ COM(2020) 57 final της 5.2.2020 Ενίσχυση της διαδικασίας προσχώρησης — Μια αξιόπιστη προοπτική της ΕΕ για τα Δυτικά Βαλκάνια· COM(2020) 641 final της 6.10.2020 Ένα οικονομικό και επενδυτικό σχέδιο για τα Δυτικά Βαλκάνια· COM(2020) 660 final {SWD(2020) 350 final} — {SWD(2020) 351 final} — {SWD(2020) 352 final} — {SWD(2020) 353 final} — {SWD(2020) 354 final} — {SWD(2020) 355 final} — {SWD(2020) 356 final} της 6.10.2020 Ανακοίνωση του 2020 σχετικά με την πολιτική διεύρυνσης της ΕΕ.

⁽²⁾ Δήλωση του Ζάγκρεμπ, 6 Μαΐου 2020.

1.3. Η ΕΟΚΕ είναι πεπεισμένη ότι, στην αντιμετώπιση κοινών προκλήσεων και προβλημάτων τα οποία δεν είναι μόνο πολιτικής, αλλά και οικονομικής και κοινωνικής φύσης, οι κοινωνικοί εταίροι και άλλες οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών (ΟΚΠ) ⁽³⁾ θα πρέπει να διαδραματίζουν σημαντικότερο ρόλο και να συμμετέχουν περισσότερο ενεργά καθ' όλη τη διαδικασία διεύρυνσης. Η Επιτροπή θα πρέπει να ορίσει με μεγαλύτερη σαφήνεια την έννοια «βασικά ενδιαφερόμενα μέρη». Η οργανωμένη κοινωνία των πολιτών αποτελεί, εξάλλου, τη γέφυρα μεταξύ της πολιτικής και των ανθρώπων, καθώς συμβάλλει στο να παρακολουθείται κατά πόσον θεμελιώδεις αρχές, όπως η ελευθερία λόγου, το κράτος δικαίου, η ανεξαρτησία των μέσων ενημέρωσης, η ίση μεταχείριση και η καταπολέμηση της διαφθοράς εφαρμόζονται πραγματικά στην πράξη.

1.4. Η ΕΟΚΕ χαιρετίζει την αναθεωρημένη μεθοδολογία διεύρυνσης την οποία ενέκρινε η Επιτροπή το 2020 ⁽⁴⁾. Δεδομένου ότι στόχος της αναθεώρησης ήταν να καταστεί η διαδικασία περισσότερο αξιόπιστη, προβλέψιμη και πολιτική, η Επιτροπή θα πρέπει να την εφαρμόσει για την Αλβανία και τη Βόρεια Μακεδονία αμέσως μόλις το Συμβούλιο της ΕΕ εγκρίνει τα διαπραγματευτικά του πλαίσια. Επίσης, θα πρέπει η Επιτροπή να διασαφηνίσει άμεσα με ποιον τρόπο η εν λόγω διαδικασία θα προσαρμοστεί για το Μαυροβούνιο και τη Σερβία, χώρες οι οποίες έχουν ήδη εκδηλώσει βούληση να την ακολουθήσουν.

1.5. Η ΕΟΚΕ χαιρετίζει το γεγονός ότι τα κεφάλαια των διαπραγματεύσεων θα οργανωθούν σε θεματικές ενότητες και ότι οι διαπραγματεύσεις θα αρχίζουν για κάθε ενότητα κεφαλαίων ως σύνολο. Η ιδέα της εφαρμογής σειράς αυστηρών όρων με απτό τρόπο θα διευκολύνει τις υποψηφίες για ένταξη χώρες να σημειώσουν πρόοδο στην πορεία των μεταρρυθμίσεων. Η ΕΟΚΕ είναι επίσης ιδιαίτερα ικανοποιημένη με την έμφαση που έχει δοθεί στη σημασία της ενότητας διαπραγματευτικών κεφαλαίων «Θεμελιώδεις αρχές» και το γεγονός ότι η πρόοδος στον συγκεκριμένο τομέα θα καθορίσει τον συνολικό ρυθμό των διαπραγματεύσεων.

1.6. Η ΕΟΚΕ χαιρετίζει τις προτάσεις της Επιτροπής σχετικά με την ενίσχυση της διαδικασίας προσχώρησης και το «πράσινο φως» που έδωσε το Συμβούλιο για την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων με την Αλβανία και τη Βόρεια Μακεδονία ⁽⁵⁾, αλλά εκφράζει τη δυσανεξία της για το γεγονός ότι η διαδικασία έχει παγώσει εκ νέου, και καλεί την ΕΕ να ενεργήσει ως αξιόπιστος εταίρος και να άρει το ταχύτερο δυνατόν τους φραγμούς που παρεμποδίζουν την έναρξη διαπραγματεύσεων.

1.7. Η ΕΟΚΕ εκτιμά τον τρόπο με τον οποίο η Επιτροπή προσδίδει μεγάλη σημασία στην οικοδόμηση εμπιστοσύνης μεταξύ όλων των ενδιαφερόμενων μερών και διασφαλίζει ότι η διαδικασία προσχώρησης βασίζεται σε αμοιβαία εμπιστοσύνη και σαφείς κοινές δεσμεύσεις, προκειμένου να ανακτήσει την αξιοπιστία της και στις δύο πλευρές και να αξιοποιηθούν πλήρως οι δυνατότητές της.

1.8. Δεδομένων των δυσκολιών που αντιμετώπισαν τα κράτη μέλη στην επίτευξη ομοφωνίας σχετικά με τη διεύρυνση, η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι το Συμβούλιο θα πρέπει να επανεξετάσει το ενδεχόμενο να καθιερωθεί ψηφοφορία με ειδική πλειοψηφία, τουλάχιστον για όλα τα ενδιάμεσα στάδια της διαδικασίας προσχώρησης στην ΕΕ ⁽⁶⁾. Αυτό θα προσέδιδε στα κράτη μέλη έναν ισχυρό πολιτικό ρόλο, σύμφωνα με την πρόθεση της νέας μεθοδολογίας, αλλά επίσης θα τα απέτρεπε να παρεμποδίζουν τη διαδικασία ενώ βρίσκεται σε εξέλιξη, δηλαδή αυτό ακριβώς που επί του παρόντος υπονομεύει την εμπιστοσύνη στη διεύρυνση και τη μετασχηματιστική δύναμη της πολιτικής.

1.9. Προκειμένου να οικοδομηθεί εκ νέου η εμπιστοσύνη στη διεύρυνση και να ενισχυθούν οι τρόποι με τους οποίους η ΕΕ προσεγγίζει τους φυσικούς συμμάχους της στην περιοχή, η ΕΟΚΕ είναι πεπεισμένη ότι η ΕΕ θα πρέπει να δώσει τη δυνατότητα σε πολιτικούς ηγέτες και πολίτες από τα Δυτικά Βαλκάνια να συμμετέχουν στις δραστηριότητες και τις συζητήσεις που διεξάγονται στο πλαίσιο της διάσκεψης για το μέλλον της Ευρώπης, σε συμβουλευτική βάση. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η ΕΕ θα μπορούσε να αξιοποιήσει τα αποτελέσματα της Ευρωπαϊκής Συνέλευσης η οποία διεξήχθη στις αρχές της δεκαετίας του 2000 ⁽⁷⁾.

⁽³⁾ Σύμφωνα με την καθιερωμένη ορολογία της ΕΟΚΕ, οι όροι «κοινωνία των πολιτών» και «οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών» που χρησιμοποιούνται στην παρούσα γνωμοδότηση συμπεριλαμβάνουν τους κοινωνικούς εταίρους (π.χ. εργοδότες και συνδικαλιστικές οργανώσεις), καθώς και οποιουδήποτε άλλους μη κρατικούς φορείς [βλέπε γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Οικονομική και κοινωνική συνοχή και ευρωπαϊκή ενσωμάτωση των Δυτικών Βαλκανίων — προκλήσεις και προτεραιότητες» (ΕΕ C 262 της 25.7.2018, σ. 15)].

⁽⁴⁾ COM(2020) 57 final (5.2.2020).

⁽⁵⁾ Συμπεράσματα του Συμβουλίου με θέμα «Διεύρυνση και διαδικασία σταθεροποίησης και σύνδεσης — Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας και Δημοκρατία της Αλβανίας», 25.3.2020.

⁽⁶⁾ Cvijic, Srdjan, Kirchner, Marie Jelenka, Kirova, Iskra και Nechev, Zoran (2019), «From enlargement to the unification of Europe: Why the European Union needs a Directorate General Europe for future Members and Association Countries» (Από τη διεύρυνση στην ενοποίηση της Ευρώπης: Γιατί η Ευρωπαϊκή Ένωση χρειάζεται μια Γενική Διεύθυνση Ευρώπη για μελλοντικά μέλη και συνδεδεμένες χώρες), Open Society Foundations.

⁽⁷⁾ Stratulat, Corina και Lazarevic, Milena (2020), «The Conference on the Future of Europe: Is the EU still serious about the Balkans?» (Η διάσκεψη για το μέλλον της Ευρώπης: ενδιαφέρεται ακόμη η ΕΕ σοβαρά για τα Βαλκάνια;), Έγγραφο συζήτησης του EPC, Βρυξέλλες: Κέντρο Ευρωπαϊκής Πολιτικής.

1.10. Η ΕΟΚΕ πιστεύει σθεναρά ότι η ΕΕ θα πρέπει να επενδύσει επίσης στην ανάπτυξη οριζόντιων δομών της κοινωνίας των πολιτών μέσω της παροχής εμπειρογνομosύννης, τεχνικής υποστήριξης και ευκαιριών για περιφερειακή και διεθνή δικτύωση στους κοινωνικούς εταίρους και άλλες ΟΚΠ από τα Δυτικά Βαλκάνια, μεταξύ άλλων με σκοπό να διασφαλιστεί ότι συμμετέχουν περισσότερο ενεργά στη διαδικασία διεύρυνσης. Προκειμένου να ελέγχεται η διαφάνεια και η λογοδοσία των πολιτικών ελίτ των Δυτικών Βαλκανίων, η ΕΕ θα πρέπει να αναθέτει στις ΟΚΠ στην περιοχή την εκπόνηση τακτικών σκιωδών εκθέσεων σχετικά με την κατάσταση της δημοκρατίας⁽⁸⁾.

1.11. Η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει ότι η ανάπτυξη των ικανοτήτων των ΟΚΠ σε εθνικό επίπεδο, η διευκόλυνση της περιφερειακής συνεργασίας, καθώς και η ανταλλαγή εμπειρογνομosύννης, θα πρέπει να παραμείνουν μεταξύ των προτεραιοτήτων της ενωσιακής και της εθνικής χρηματοδότησης. Επιπλέον, η αμοιβαία αναγνώριση και η συνεργασία μεταξύ των κοινωνικών εταίρων και άλλων ΟΚΠ είναι ζωτική σημασίας για να σημειωθεί πρόοδος όσον αφορά τόσο τις προκλήσεις που προκύπτουν στο πλαίσιο του προγράμματος μεταρρυθμίσεων στην περιοχή όσο και την εξέλιξη της διαδικασίας διεύρυνσης της ΕΕ.

1.12. Η ΕΟΚΕ εκτιμά ότι, προκειμένου η ενωσιακή στήριξη να βοηθήσει τους εταίρους των Δυτικών Βαλκανίων να μετριάσουν τις επιπτώσεις της πανδημίας και να ξεκινήσουν εκ νέου την οικονομική και κοινωνική σύγκλιση με την ΕΕ, θα πρέπει να είναι γενναιοδωρή και να μην περιορίζεται απλώς στην πρόσβαση σε προγράμματα της ΕΕ. Το σταδιακό άνοιγμα των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων στους εταίρους των Δυτικών Βαλκανίων (για παράδειγμα, για τη στήριξη έργων υποδομών), η επέκταση της χρήσης των μηχανισμών χρηματοπιστωτικής σταθερότητας της ΕΕ, η δυνατότητα της περιοχής να συμμετέχει στην κοινή γεωργική πολιτική ή η δυνατότητα κυκλικής μεταναστικής, για παράδειγμα, αποτελούν ιδέες που θα πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη⁽⁹⁾.

1.13. Η ΕΟΚΕ χαιρετίζει την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία⁽¹⁰⁾, η οποία περιλαμβάνει συγκεκριμένους στόχους για τα Δυτικά Βαλκάνια, καθώς και τις κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή της πράσινης ατζέντας για τα Δυτικά Βαλκάνια, οι οποίες συνοδεύουν το οικονομικό και επενδυτικό σχέδιο για τα Δυτικά Βαλκάνια⁽¹¹⁾. Καλεί τους εταίρους από την περιοχή να συνεργαστούν με την ΕΕ προκειμένου να θεσπίσουν πράσινες πολιτικές έως το 2030 και να επιτύχουν κλιματική ουδετερότητα έως το 2050.

1.14. Η ΕΟΚΕ προσδοκά ότι οι επόμενες εκθέσεις ανά χώρα θα πρέπει να έχουν σαφή δομή όσον αφορά την παρακολούθηση του τρόπου με τον οποίο οι κυβερνήσεις των Δυτικών Βαλκανίων αντιμετωπίζουν την κοινωνία των πολιτών. Ο εν λόγω έλεγχος θα πρέπει να αποτελέσει τη βάση για την απόκριση με πολιτικές δράσεις, στις οποίες η οπισθοδρόμηση θα επέφερε επιπτώσεις ενώ η πρόοδος θα προσέφερε συγκεκριμένα οφέλη. Τέλος, κατ' αυτόν τον τρόπο θα ενισχυθεί η αξιοπιστία και η μετασχηματιστική δύναμη της πολιτικής διεύρυνσης σχετικά με τα Δυτικά Βαλκάνια.

1.15. Η ΕΟΚΕ καλεί εκ νέου τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και τις κυβερνήσεις των Δυτικών Βαλκανίων να μεριμνήσουν για την ενίσχυση των συνολικών ικανοτήτων των κοινωνικών εταίρων, με παράλληλη διατήρηση της πλήρους ανεξαρτησίας τους. Ο λειτουργικός κοινωνικός διάλογος θα πρέπει να αποτελεί σημαντικό στοιχείο των ενταξιακών διαπραγματεύσεων στην ΕΕ. Η ΕΟΚΕ τονίζει ότι θα πρέπει να ζητείται η γνώμη των κοινωνικών εταίρων, πιο συστηματικά και εγκαίρως, σχετικά με όλες τις σχετικές νομοθετικές προτάσεις και σε όλα τα στάδια της εκπόνησης στρατηγικών εγγράφων⁽¹²⁾.

1.16. Η ΕΟΚΕ ζητεί να διοργανώνονται διασκέψεις υψηλού επιπέδου της κοινωνίας των πολιτών ή φόρουμ λίγο πριν από τις τακτικές συνόδους κορυφής ΕΕ — Δυτικών Βαλκανίων ή ως παράλληλες εκδηλώσεις, ώστε να μπορεί να εισακούεται η άποψη της κοινωνίας των πολιτών σχετικά με θέματα που εξετάζονται στις συνόδους κορυφής⁽¹³⁾. Οι εν λόγω διαβουλεύσεις είναι ζωτικής σημασίας για τη διασφάλιση αντικειμενικής, από τη βάση προς την κορυφή παρακολούθησης της προόδου που σημειώνεται στη διαδικασία των διαπραγματεύσεων. Η ΕΟΚΕ θα μπορούσε να διαδραματίσει τον δικό της ρόλο σε αυτές τις εκδηλώσεις.

⁽⁸⁾ Stratulat et al. (2019), ό.π., σ. 113.

⁽⁹⁾ Stratulat και Lazarević (2019), ό. π.

⁽¹⁰⁾ COM(2019) 640 final της 11.12.2019 *Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία*.

⁽¹¹⁾ SWD(2020) 223 final [COM(2020) 641 final] της 6.10.2020 *Guidelines for the Implementation of the Green Agenda for the Western Balkans accompanying the Economic and Investment Plan for the Western Balkans* (Κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή της πράσινης ατζέντας για τα Δυτικά Βαλκάνια, οι οποίες συνοδεύουν το οικονομικό και επενδυτικό σχέδιο για τα Δυτικά Βαλκάνια).

⁽¹²⁾ Τελική δήλωση του 7ου Φόρουμ της Κοινωνίας των Πολιτών των Δυτικών Βαλκανίων — 16-17.4.2019, Τίρανα, Αλβανία.

⁽¹³⁾ Συμπεράσματα της διάσκεψης υψηλού επιπέδου σχετικά με την οικονομική και κοινωνική συνοχή στα Δυτικά Βαλκάνια — 15 Μαΐου 2018, Σόφια, Βουλγαρία.

1.17. Η ΕΟΚΕ υπενθυμίζει τις συστάσεις που αναφέρονται στη συμβολή του τμήματός της «Εξωτερικές σχέσεις» (REX) στη σύνοδο κορυφής ΕΕ — Δυτικών Βαλκανίων της 6ης Μαΐου 2020 ⁽¹⁴⁾, καθώς και στην πρόσφατη γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Συνεισφορά της κοινωνίας των πολιτών στην Πράσινη Ατζέντα και στη βιώσιμη ανάπτυξη των Δυτικών Βαλκανίων ως μέρος της διαδικασίας προσχώρησης στην ΕΕ», η οποία εγκρίθηκε στις 18 Σεπτεμβρίου 2020 ⁽¹⁵⁾ ⁽¹⁶⁾.

1.18. Η ΕΟΚΕ καλεί την τρέχουσα πορτογαλική Προεδρία του Συμβουλίου της ΕΕ, και ιδίως την επικείμενη ολοβενική Προεδρία, να διατηρήσει την πολιτική διέγερσης σχετικά με τα Δυτικά Βαλκάνια σε υψηλή θέση στην ατζέντα της ΕΕ το 2021.

2. Η διέγερση της ΕΕ προς τα Δυτικά Βαλκάνια είναι σημαντική

2.1. Μια αξιόπιστη προοπτική προσχώρησης αποτελεί το βασικό κίνητρο και την κινητήρια δύναμη μετασχηματισμού στην περιοχή —η οποία, κατά τρόπο ειρωνικό, αποτελεί ήδη γεωγραφικό θύλακα στην ΕΕ, αφού περικλείεται από κράτη μέλη— και, ως εκ τούτου, ενισχύει τη συλλογική ασφάλεια και ευημερία μας. Αποτελεί βασικό εργαλείο για την προώθηση της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων, τα οποία αποτελούν επίσης τους κύριους μοχλούς της οικονομικής ολοκλήρωσης και την απαραίτητη βάση για την προώθηση της περιφερειακής συμφιλίωσης και σταθερότητας.

2.2. Η διατήρηση και η ενίσχυση της πολιτικής αυτής είναι, επομένως, απαραίτητα στοιχεία για την αξιοπιστία, την επιτυχία και την επιρροή της ΕΕ στην περιοχή και πέραν αυτής —ιδίως μάλιστα σε καιρούς αυξημένου γεωπολιτικού ανταγωνισμού. Ο υποβιβασμός της διέγερσης σε χαμηλότερη θέση στον κατάλογο προτεραιοτήτων της ΕΕ ή η επιβράδυνση της διαδικασίας θα μπορούσε να διευκολύνει την παρέμβαση άλλων παραγόντων, οι οποίοι συχνά δεν συμμερίζονται τις δημοκρατικές φιλοδοξίες της ΕΕ —κυρίως η Ρωσία και η Κίνα—, στα Βαλκάνια και τον προσεταιρισμό χωρών όπως της Σερβίας, του Μαυροβουνίου και της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης από τους εν λόγω παράγοντες, όπως έχει επίσης αποδειχθεί κατά τη διάρκεια της εν εξελίξει πανδημίας. Οι εν λόγω ξένες δυνάμεις ενδέχεται να παρεμποδίσουν τις προσπάθειες της ΕΕ να εγγυηθεί την ασφάλεια στην ήπειρο.

2.3. Οι σύγχρονες προκλήσεις όπως η παγκοσμιοποίηση, οι γηράσκουσες κοινωνίες, η μετανάστευση, η κλιματική αλλαγή, οι κοινωνικές ανισότητες, η τρομοκρατία, η ριζοσπαστικοποίηση, το οργανωμένο έγκλημα, οι κυβερνοεπιθέσεις και η πανδημία COVID-19 αποδεικνύουν ότι η ΕΕ και η περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων δεν έχουν απλώς παρεμφερή συμφέροντα, αλλά επίσης, ολόένα και περισσότερο, τα ίδια προβλήματα. Η ΕΕ και τα Δυτικά Βαλκάνια βρίσκονται, επομένως, στην ίδια κατάσταση από στρατηγική, πολιτική και οικονομική άποψη. Αυτή η αλληλεξάρτηση απαιτεί κοινή δράση προκειμένου να αντεπεξέλθουν με επιτυχία στις σύνθετες και απρόβλεπτες προκλήσεις του σημερινού κόσμου ⁽¹⁷⁾.

3. Η επιρροή της ΕΕ βασίζεται στην αξιοπιστία της

3.1. Σύμφωνα με δημοσκόπηση που πραγματοποίησε η Ipsos το 2020 ⁽¹⁸⁾, η κοινή γνώμη στην περιοχή συνεχίζει να τάσσεται σε πολύ μεγάλο βαθμό υπέρ της προσχώρησης στην ΕΕ (82,5 % κατά μέσο όρο). Οι πολίτες στις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων είναι πιθανό να εξακολουθούν να υποστηρίζουν την ένταξη στην ΕΕ επειδή θεωρούν ότι αυτή αποτελεί ευκαιρία για πολυπόθητες αλλαγές στην ποιότητα της διακυβέρνησης και των οικονομικών επιδόσεων των χωρών τους. Οι πολίτες αξιολογούν θετικά τον ρόλο της ΕΕ στις εθνικές πολιτικές (39,7 %) και οικονομικές (40,3 %) μεταρρυθμίσεις. Επιπλέον, είναι πιθανό οι πολίτες των Δυτικών Βαλκανίων να συνδέουν την ΕΕ με την ελευθερία εργασίας και μετακινήσεων, αλλά και με την ειρήνη και την ασφάλεια.

3.2. Η ΕΟΚΕ εκφράζει την ικανοποίησή της για την άνευ προηγουμένου αλληλεγγύη που επέδειξε η ΕΕ προς τα Δυτικά Βαλκάνια κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, μεταξύ άλλων παρέχοντας πρόσβαση και επιτρέποντας τη συμμετοχή στα μέσα και τις πλατφόρμες της ΕΕ που συνήθως προορίζονται μόνο για τα κράτη μέλη της ΕΕ (όπως η Επιτροπή Υγειονομικής Ασφάλειας, ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Φαρμάκων και η συμφωνία κοινής προμήθειας). Εκφράζει την ελπίδα ότι η συμπερίληψη αυτή στις πολιτικές και τα μέσα της ΕΕ θα συνεχιστεί και μετά την πανδημία. Από την άλλη πλευρά, η ΕΟΚΕ εκφράζει την ανησυχία της διότι η αδυναμία της ΕΕ να παράσχει ταχύτερα στα Δυτικά Βαλκάνια τα εμβόλια κατά της COVID-19, που επείγοντως χρειάζονται, θα μπορούσαν να επηρεάσουν αρνητικά την εικόνα της ΕΕ στην κοινή γνώμη της περιοχής.

⁽¹⁴⁾ Συμβολή της ΕΟΚΕ στη σύνοδο κορυφής ΕΕ–Δυτικών Βαλκανίων της 6ης Μαΐου 2020 (δημοσιεύτηκε στις 28.4.2020).

⁽¹⁵⁾ ΕΕ C 429 της 11.12.2020, σ. 114.

⁽¹⁶⁾ Βλέπε επίσης τη γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Οικονομική και κοινωνική συνοχή και ευρωπαϊκή ενσωμάτωση των Δυτικών Βαλκανίων — προκλήσεις και προτεραιότητες» (ΕΕ C 262 της 25.7.2018, σ. 15) και τη γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση του Μηχανισμού Προενταξιακής Βοήθειας (ΜΠΒ III)» (ΕΕ C 110 της 22.3.2019, σ. 156).

⁽¹⁷⁾ Stratulat et al. (2019), ό.π.

⁽¹⁸⁾ Έρευνα που ανατέθηκε από το Ευρωπαϊκό ταμείο για τα Δυτικά Βαλκάνια τον Οκτώβριο του 2020, ως πόρος για τη συμβουλευτική ομάδα για την πολιτική «Τα Βαλκάνια στην Ευρώπη» (BiEPAG), και διεξήχθη και στις έξι χώρες της περιοχής, με βάση ένα εθνικά αντιπροσωπευτικό δείγμα το οποίο αποτελούνταν από τουλάχιστον 1 000 ερωτηθέντες ηλικίας 18 ετών και άνω, μέσω τηλεφωνικών και διαδικτυακών συνεντεύξεων.

3.3. Εντούτοις, σύμφωνα με την ίδια έρευνα της Ipsos (2020), το 52,1 % των ερωτηθέντων σε ολόκληρη την περιοχή δεν είναι ικανοποιημένοι με την πρόοδο που έχει σημειώσει η χώρα τους προς την προσχώρηση στην ΕΕ και ιδίως με τον αργό ρυθμό της διαδικασίας. Αυξανόμενος αριθμός πολιτών στα Δυτικά Βαλκάνια πιστεύουν ότι οι χώρες τους δεν θα προσχωρήσουν ποτέ στην ΕΕ και ανησυχούν ότι «δεν είναι ευπρόσδεκτοι στην ΕΕ». Άνω του 44,9 % των ερωτηθέντων στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, 42 % στη Σερβία, 40,5 % στη Βόρεια Μακεδονία και 36,8 % στην Αλβανία αναμένουν ότι η χώρα τους θα προσχωρήσει στην ΕΕ μόνο μετά το 2040, ή ενδεχομένως δεν θα προσχωρήσει ποτέ⁽¹⁹⁾. Αυτό υποδηλώνει ότι το σημερινό υψηλό επίπεδο υποστήριξης της ΕΕ από την κοινή γνώμη στην περιοχή είναι πιθανό να έχει διάρκεια ανάλογη με την αξιοπιστία της προοπτικής προσχώρησης. Επομένως, η περίοδος κατά την οποία η ΕΕ θα μπορούσε να θεωρήσει δεδομένα τα φιλοευρωπαϊκά αισθήματα των εταίρων των Δυτικών Βαλκανίων πλησιάζει στο τέλος της.

3.4. Η ΕΟΚΕ τονίζει ότι η πληθώρα θέσεων που έχουν λάβει τα πολιτικά κόμματα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, οι κυβερνήσεις των κρατών μελών της ΕΕ και τα θεσμικά όργανα της ΕΕ δεν ευθυγραμμίζονται πάντα μεταξύ τους και, ως εκ τούτου, αυτό ενδέχεται να στέλνει ασυνάρτητα και συγκεχυμένα μηνύματα στην περιοχή. Η ΕΟΚΕ είναι πεπεισμένη ότι υπάρχει ανάγκη για μεγαλύτερη εσωτερική συνοχή μεταξύ των διαφορετικών φορέων που συμμετέχουν στη διαμόρφωση της πολιτικής διεύρυνσης εντός των κρατών μελών, ούτως ώστε αυτοί να τηρούν ενιαία στάση.

3.5. Τα θεσμικά όργανα της ΕΕ, όπως η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (ΕΚ) θα πρέπει να βελτιώσουν την επικοινωνία με τα κράτη μέλη και να συνεργάζονται στενότερα με αυτά στο πλαίσιο της διαδικασίας αξιολόγησης της προόδου και της κατάρτισης στρατηγικών για την παροχή συνδρομής και απόκρισης στους εταίρους των Δυτικών Βαλκανίων. Η Επιτροπή θα πρέπει να αναπτύξει στενότερες διμερείς επαφές με κράτη μέλη, για παράδειγμα μέσω της διοργάνωσης συναντήσεων με υπουργεία εξωτερικών και εθνικά κοινοβούλια με στόχο τη συζήτηση της διεύρυνσης και θα πρέπει να συντονίζεται καλύτερα με άλλους φορείς σε ενωσιακό και περιφερειακό επίπεδο (όπως την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης, το Συμβούλιο, το ΕΚ, την ΕΟΚΕ, την Επιτροπή των Περιφερειών και το Συμβούλιο Περιφερειακής Συνεργασίας), καθώς και με την κοινωνία των πολιτών. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο θα πρέπει, παράλληλα, να ενθαρρύνει την καλύτερη συνεργασία τόσο με τα εθνικά κοινοβούλια όσο και μεταξύ αυτών εντός της ΕΕ, ως μέσο ενίσχυσης του εξευρωπαϊσμού τους⁽²⁰⁾.

3.6. Η ΕΟΚΕ συμφωνεί με το συμπέρασμα της Επιτροπής⁽²¹⁾ ότι απαιτείται μεγαλύτερη εστίαση στον πολιτικό χαρακτήρα της διαδικασίας και ότι πρέπει να διασφαλιστεί ισχυρότερη καθοδήγηση και συνεργασία σε υψηλό επίπεδο από τα κράτη μέλη της ΕΕ. Η ΕΟΚΕ επισημαίνει επίσης ότι είναι απαραίτητο η εν λόγω ισχυρότερη πολιτική καθοδήγηση και συνεργασία να είναι εποικοδομητικές και επωφελείς, και ότι η αποτελεσματική συνδρομή έχει μεγάλη σημασία.

3.7. Η ΕΟΚΕ είναι πεπεισμένη ότι η στήριξη και η δέσμευση της ΕΕ για τη διαδικασία διεύρυνσης στα Δυτικά Βαλκάνια πρέπει να είναι ισχυρή και ορατή. Πάνω από όλα, είναι απαραίτητο να διασφαλιστεί ότι τα αποτελέσματα των μεταρρυθμίσεων που εφαρμόζονται παρουσιάζονται με τον κατάλληλο τρόπο και ότι ο αντίκτυπος των εν λόγω μεταρρυθμίσεων αντιστοιχεί σε άνοδο στην ποιότητα ζωής των πολιτών.

3.8. Η Επιτροπή θα πρέπει να ενισχύσει και να διαφοροποιήσει τις επικοινωνιακές προσπάθειές της σχετικά με τη διεύρυνση επιτόπου στα κράτη μέλη της ΕΕ και στην περιοχή μέσω των τοπικών υπηρεσιών και αντιπροσωπειών της, αλλά και μέσω πρωτοβουλιών με τη συμμετοχή τοπικών ενδιαφερόμενων μερών και κοινωνικών εταίρων. Η αξιόπιστη ενημέρωση σχετικά με την τεράστια στήριξη της ΕΕ προς τους εταίρους των Δυτικών Βαλκανίων, καθώς και σχετικά με το κόστος και τα οφέλη της ευρωπαϊκής ένταξης γενικότερα, εξαρτάται επίσης από την ύπαρξη ελεύθερων και βιώσιμων μέσων ενημέρωσης στην περιοχή. Για τον λόγο αυτόν, η Επιτροπή θα πρέπει να επιμείνει στο θέμα του σεβασμού της ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης από την πλευρά των εταίρων των Δυτικών Βαλκανίων και θα πρέπει να επενδύσει στην ανάπτυξη και τη βιωσιμότητα του τομέα.

4. Η εδραίωση της δημοκρατίας στην περιοχή είναι αδιαπραγμάτευτη

4.1. Η δημοσκόπηση της Ipsos (2020) αποκαλύπτει ότι η μη ικανοποίηση των πολιτών εστιάζει στους εθνικούς πολιτικούς και τους θεσμούς τους. Οι ερωτηθέντες από ολόκληρη την περιοχή αμφιβάλλουν ότι οι ηγέτες τους είναι πραγματικά προσηλωμένοι στο θεματολόγιο ένταξης στην ΕΕ και καταδικάζουν τη διαφθορά τους και τους δυσλειτουργικούς κρατικούς θεσμούς⁽²²⁾.

⁽¹⁹⁾ Stratulat, Corina, Kmezić, Marko, Τζιφάκης, Νικόλαος, Bonomi, Matteo και Nechev, Zoran (2020), «Between a rock and a hard place: Public opinion on integration in the Western Balkans» (Μεταξύ σφύρας και άκμονος: Η κοινή γνώμη σχετικά με την προσχώρηση στα Δυτικά Βαλκάνια), Balkans in Europe Policy Advisory Group (BiEPAG).

⁽²⁰⁾ Balfour, Rosa και Stratulat, Corina (2015) (επιμ.), «EU member states and enlargement towards the Balkans, EPC Issue Paper» (Τα κράτη μέλη της ΕΕ και η διεύρυνση προς τα Βαλκάνια, θεματικό έγγραφο του EPC) αριθ. 79, Βρυξέλλες: Κέντρο Ευρωπαϊκής Πολιτικής, σ. 234.

⁽²¹⁾ COM(2018) 65 final της 6.2.2018 Μια αξιόπιστη προοπτική διεύρυνσης για τα Δυτικά Βαλκάνια και αυξημένη δέσμευση της ΕΕ απέναντί τους.

⁽²²⁾ Stratulat et al. (2020), ό.π., σ. 5.

4.2. Φαίνεται ότι ούτε η θέσπιση δημοκρατικών συνταγμάτων, ούτε και οι αυστηρές δημοκρατικές προϋποθέσεις της ΕΕ δεν κατάφεραν να υπερκεράσουν τις άτυπες δομές ισχύος, την άλωση του κράτους και την πατρωνία στα Δυτικά Βαλκάνια, αλλά, αντίθετα, στην πραγματικότητα εδραίωσαν τα φαινόμενα αυτά ⁽²³⁾. Οι αδύναμοι δημοκρατικοί θεσμοί και η άνοδος αυταρχικών κυβερνήσεων στα Δυτικά Βαλκάνια ενδέχεται να υποβαθμίσουν τα πρότυπα του κράτους δικαίου, την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης και την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης σε αυτές τις χώρες.

4.3. Η ΕΕ δεν θα πρέπει να προβεί σε υποχωρήσεις για πολιτικούς στην περιοχή οι οποίοι σαφώς παρακάμπτουν τη δέσμευσή τους όσον αφορά τη δημοκρατία. Η σημασία της καταγγελίας περί «άλωσης του κράτους» στο πλαίσιο της στρατηγικής της Επιτροπής του 2018 για την περιοχή ⁽²⁴⁾, ή της κριτικής αξιολόγησης των διάφορων χωρών σε ετήσιες εκθέσεις, υποβαθμίζεται σημαντικά εάν οι αξιωματούχοι της ΕΕ ή οι πολιτικοί των κρατών μελών που επισκέπτονται τα Δυτικά Βαλκάνια δεν ακολουθούν την ίδια ρητορική ⁽²⁵⁾. Χωρίς δημοκρατικό κεκτημένο το οποίο θα μπορούσε να εφαρμοστεί στα μονοπώλια εξουσίας, την οργάνωση και τον ανταγωνισμό των κομμάτων ή τις άτυπες πρακτικές, οι πολιτικοί των Δυτικών Βαλκανίων είναι απίθανο να λάβουν υπόψη τις ευρωπαϊκές δημοκρατικές απαιτήσεις, αφού η απήφισή τους είναι ακριβώς αυτή που τους διατηρεί στην εξουσία.

4.4. Οι προσπάθειες των θεσμικών οργάνων της ΕΕ υπέρ της βελτίωσης της ποιότητας της δημοκρατίας στα Δυτικά Βαλκάνια μέσω της διαδικασίας προσχώρησης θα ενισχυθούν σημαντικά εφόσον οι δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις στα υφιστάμενα κράτη μέλη συζητηθούν και εξεταστούν από κοινού με τα υποψήφια μέλη της ΕΕ. Η μακροχρόνια εφαρμογή αυστηρών δημοκρατικών προϋποθέσεων στις υποψήφιες χώρες των Δυτικών Βαλκανίων έχει οδηγήσει στην αποκόμιση πλούσιων γνώσεων και πρακτικών εμπειριών σχετικά με το τι βοηθά και τι όχι στην εισαγωγή μεταρρυθμίσεων στην εγχώρια διακυβέρνηση. Οι εταίροι των Δυτικών Βαλκανίων θα μπορούσαν, επομένως, να συμβάλουν στις συζητήσεις της ΕΕ σχετικά με την προστασία του κράτους δικαίου, της ελευθερίας των μέσων μαζικής ενημέρωσης και της κοινωνίας των πολιτών, μεταξύ άλλων στο πλαίσιο της διάσκεψης για το μέλλον της Ευρώπης ⁽²⁶⁾.

4.5. Η ΕΕ θα πρέπει επίσης να αναγνωρίσει ότι το Συμβούλιο εφαρμόζει ολοένα συχνότερα την πρακτική να καθυστερεί ανταμοιβές που αποτελούν αντικείμενο υποσχέσεων, παρά την απτή πρόοδο στην περιοχή, και αυτή η πρακτική αποθαρρύνει τους πολιτικούς στην περιοχή από την εφαρμογή του προγράμματος μεταρρυθμίσεων της ΕΕ, με αποτέλεσμα να ελλοχεύει ο κίνδυνος εκτροχιασμού ακόμη και των πολιτικών ηγετών που συμφωνούν περισσότερο με τις μεταρρυθμίσεις και βασίζονται στη συναίνεση στα Δυτικά Βαλκάνια.

5. Μια εύθραυστη κοινωνικοοικονομική κατάσταση

5.1. Η ΕΟΚΕ χαιρετίζει επίσης την έγκριση του οικονομικού και επενδυτικού σχεδίου για τα Δυτικά Βαλκάνια ⁽²⁷⁾, το οποίο στοχεύει στο να δοθεί ώθηση στη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη, να τονωθεί η οικονομική μεγέθυνση και να υποστηριχθούν οι μεταρρυθμίσεις που απαιτούνται ώστε να σημειωθεί πρόοδος στην πορεία της περιοχής προς την προσχώρηση στην ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της περαιτέρω προσέγγισης των Δυτικών Βαλκανίων με την ενιαία αγορά της ΕΕ. Στόχος του είναι η αξιοποίηση του ανεκμετάλλετου οικονομικού δυναμικού της περιοχής και των σημαντικών περιθωρίων για αυξημένη ενδοπεριφερειακή οικονομική συνεργασία και εμπόριο.

5.2. Η ΕΟΚΕ είναι πεπεισμένη ότι όλα αυτά τα μέτρα που έχει λάβει η Επιτροπή είναι πολύ θετικά και ότι θα πρέπει να δοθεί σημαντική ώθηση στην πολιτική· ωστόσο, στην πραγματικότητα η κατάσταση εξακολουθεί να είναι προβληματική (η τελευταία ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με την πολιτική διεύρυνσης της ΕΕ και οι ετήσιες εκθέσεις της ανά χώρα αντικατοπτρίζουν επαρκώς τα συνεχιζόμενα προβλήματα ⁽²⁸⁾).

5.3. Η πανδημία COVID-19 έχει σίγουρα προκαλέσει σημαντικούς κλυδωνισμούς όσον αφορά την προσφορά και τη ζήτηση αγαθών και υπηρεσιών, μείωση της παραγωγής, άνοδο της ανεργίας και αυξανόμενη κοινωνική δυσφορία. Ωστόσο, τα οικονομικά δεινά της περιοχής προϋπήρχαν της κρίσης κορονοϊού. Μετά τη χρηματοπιστωτική, οικονομική και κοινωνική κρίση του 2008, οι διεργασίες της οικονομικής και κοινωνικής σύγκλισης με την ΕΕ σε σχέση με το κατά κεφαλήν ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ)

⁽²³⁾ Richter, Solveig και Wunsch, Natasha (2020), «Money, power, glory: the linkages between EU conditionality and state capture in the Western Balkans» (Χρήμα, εξουσία, δόξα: οι συνδέσεις μεταξύ των προϋποθέσεων της ΕΕ και της άλωσης του κράτους στα Δυτικά Βαλκάνια), *Journal of European Public Policy* 27(1), σ. 41-62.

⁽²⁴⁾ COM(2018) 65 final της 6.2.2018.

⁽²⁵⁾ Stratulat et al. (2020), ό.π., σ. 7.

⁽²⁶⁾ Stratulat και Lazarević (2019), ό.π.

⁽²⁷⁾ COM(2020) 641 final της 6.10.2020 Ένα οικονομικό και επενδυτικό σχέδιο για τα Δυτικά Βαλκάνια.

⁽²⁸⁾ COM(2020) 660 final {SWD(2020) 350 final} — {SWD(2020) 351 final} — {SWD(2020) 352 final} — {SWD(2020) 353 final} — {SWD(2020) 354 final} — {SWD(2020) 355 final} — {SWD(2020) 356 final} της 6.10.2020 Ανακοίνωση του 2020 σχετικά με την πολιτική διεύρυνσης της ΕΕ.

είναι πολύ αργές ή ανύπαρκτες. Χωρίς τη δυνατότητα να επιταχύνουν την οικονομική ανάπτυξη μέσω της διόρθωσης δομικών προβλημάτων, όπως είναι η έλλειψη δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων ή η ταχεία γήρανση του πληθυσμού, οι πολίτες των Δυτικών Βαλκανίων ατενίζουν με απελπισία ένα μέλλον αδιάκοπων στερήσεων. Η πανδημία απλώς επιδείνωσε αυτά τα κοινωνικοοικονομικά προβλήματα, με αποτέλεσμα να ελλοχεύει ο κίνδυνος να δημιουργηθεί εκ των πραγμάτων ένας θύλακας υπανάπτυξης στη μέση της Ευρώπης ⁽²⁹⁾.

5.4. Η ΕΟΚΕ επισημαίνει ότι η ενισχυμένη οικονομική συνεργασία και το ενδοπεριφερειακό εμπόριο πρέπει να συμβάλλουν στη δημιουργία αξιοπρεπών, ασφαλών και ποιοτικών θέσεων εργασίας και στη μείωση κοινωνικών ανισοτήτων, ενώ δεν θα πρέπει να βασίζονται στον αθέμιτο ανταγωνισμό και το κοινωνικό ντάμπινγκ. Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΕ θα πρέπει να παράσχει περισσότερη οικονομική και τεχνική υποστήριξη στον Περιφερειακό Οικονομικό Χώρο (ΠΟΧ) και στο θεματολόγιο συνδεσιμότητας για τα Δυτικά Βαλκάνια, προκειμένου να ενθαρρύνει την ελευθέρωση του εμπορίου και την ολοκλήρωση στην περιοχή ⁽³⁰⁾ καθώς και για να προλάβει την εξάρτηση της περιοχής από δυνάμεις εκτός ΕΕ.

5.5. Τα Δυτικά Βαλκάνια διαθέτουν σημαντικό ανεκμετάλλευτο οικονομικό δυναμικό και ουσιαστικά περιθώρια για μεγαλύτερη ενδοπεριφερειακή οικονομική συνεργασία και εμπόριο. Παρά την κάποια επιτάχυνση της ανάπτυξης, της δημιουργίας θέσεων εργασίας και της αύξησης των εισοδημάτων τα τελευταία χρόνια, οι χώρες της περιοχής εξακολουθούν να υστερούν όσον αφορά τη μεταρρύθμιση των οικονομικών τους δομών και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς τους. Ακόμη, εξακολουθούν να εμφανίζουν υψηλά ποσοστά ανεργίας, ιδίως μεταξύ των νέων, σημαντικές αναντιστοιχίες δεξιοτήτων, μη υποχώρηση της άτυπης οικονομίας, αποδημία επιστημόνων, χαμηλή συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας και χαμηλά επίπεδα καινοτομίας ⁽³¹⁾. Η ΕΟΚΕ προτείνει να εξεταστεί η δυνατότητα εφαρμογής των αρχών του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων κατά την αξιολόγηση του βαθμού εκπλήρωσης των προϋποθέσεων προσχώρησης στην ΕΕ ⁽³²⁾.

5.6. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι είναι πολύ σημαντικό να βελτιωθεί η ποιότητα και η καταλληλότητα των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στην περιοχή, και ότι είναι ουσιαστικής σημασίας να ενισχυθούν οι δεσμοί μεταξύ εργοδοτών και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

5.7. Το επενδυτικό κλίμα παραμένει σε μεγάλο βαθμό αμετάβλητο και χαρακτηρίζεται από αδύναμο κράτος δικαίου, ανεπαρκή εφαρμογή των κανόνων για τις κρατικές ενισχύσεις, βαθιά ριζωμένη παραοικονομία, περιορισμένη πρόσβαση των επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση και χαμηλή περιφερειακή ολοκλήρωση και συνδεσιμότητα. Οι κρατικές παρεμβάσεις στην οικονομία συνεχίζονται. Υπάρχει πραγματική ανάγκη αναβάθμισης των υποδομών, ενώ οι επενδύσεις θα πρέπει να διοχετεύονται μέσω ενιαίων διαύλων έργων και να συνάδουν με τις προτεραιότητες που έχουν συμφωνηθεί με την ΕΕ.

5.8. Η ΕΟΚΕ υπενθυμίζει ότι τα Δυτικά Βαλκάνια είναι ιδιαίτερα ευάλωτα στον αντίκτυπο της κλιματικής αλλαγής, η οποία έχει επιβλαβείς συνέπειες για τη δημόσια υγεία και την οικονομία, και ότι απαιτείται επείγουσα ανάλυση δράσης για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων τους, ιδίως των παιδιών και των νέων, μέσω της δίκαιης μετάβασης σε ένα πιο πράσινο μοντέλο, λαμβανομένης υπόψη της αρχής «κανείς δεν θα πρέπει να μείνει στο περιθώριο» ⁽³³⁾. Υπάρχουν πολυάριθμες ανησυχητικές τάσεις όσον αφορά την κλιματική αλλαγή στα Δυτικά Βαλκάνια, όπως η μεγάλη εξάρτηση από τα στερεά ορυκτά καύσιμα. Υπάρχουν, όμως, και πολλές ευκαιρίες, όπως το δυναμικό ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και η πλούσια βιοποικιλότητα. Η ένταξη των Δυτικών Βαλκανίων στην Πράσινη Συμφωνία είναι σημαντική και αναγκαία όχι μόνο επειδή η κλιματική αλλαγή δεν επηρεάζεται από εθνικά ή φυσικά σύνορα, αλλά και επειδή είναι καίρια για την ευημερία και την υγεία των πολιτών και παρέχει απτά οφέλη από την ΕΕ προς τους πολίτες των Δυτικών Βαλκανίων ⁽³⁴⁾.

5.9. Η ΕΕ θα πρέπει να προσδιορίσει τους βασικούς τομείς που αποτελούν την κινητήρια δύναμη των οικονομιών και να επενδύσει σε αυτούς, συμπεριλαμβανομένων των ΜΜΕ και του αγροδιατροφικού τομέα. Η ΕΕ θα πρέπει επίσης να διασφαλίσει ότι τα απαιτούμενα πρότυπα στην περιοχή δεν καταπνίγουν την ανάπτυξη των εν λόγω τομέων με μέτρα τα οποία επί του παρόντος είναι υπερβολικά περιοριστικά για τα Δυτικά Βαλκάνια. Αντίθετα, ο πύγχης πρέπει να προσαρμόζεται ανάλογα με την πρόοδο που έχει σημειωθεί σε αυτές τις χώρες και κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να καθίσταται δυνατή η ανάπτυξη.

⁽²⁹⁾ Bonomi, Matteo και Reljić, Dušan (2017), «*The EU and the Western Balkans: so near and yet so far*» (Η ΕΕ και τα Δυτικά Βαλκάνια: τόσο κοντά και όμως τόσο μακριά), Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP) Commentary, SWP.

⁽³⁰⁾ Stratulat et al. (2019), ό.π., σ. 113 και γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Συνεισφορά της κοινωνίας των πολιτών στην Πράσινη Ατζέντα και στη βιώσιμη ανάπτυξη των Δυτικών Βαλκανίων ως μέρος της διαδικασίας προσχώρησης στην ΕΕ» (γνωμοδότηση πρωτοβουλίας) (ΕΕ C 429 της 11.12.2020, σ. 114).

⁽³¹⁾ Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Οικονομική και κοινωνική συνοχή και ευρωπαϊκή ενσωμάτωση των Δυτικών Βαλκανίων — προκλήσεις και προτεραιότητες» (ΕΕ C 262 της 25.7.2018, σ. 15).

⁽³²⁾ Ό.π.

⁽³³⁾ ΕΕ C 429 της 11.12.2020, σ. 114.

⁽³⁴⁾ Ό.π.

5.10. Παρόλο που η ΕΟΚΕ επιδοκιμάζει το χρηματοδοτικό πακέτο ύψους 3,3 δισεκατομμυρίων ευρώ το οποίο κινητοποίησε η ΕΕ προς όφελος των πολιτών και των επιχειρήσεων στα Δυτικά Βαλκάνια, είναι απαραίτητο να διασφαλιστεί ότι τα χρήματα αυτά διοχετεύονται κατάλληλα και ότι τα οφέλη των επενδύσεων φτάνουν στους πολίτες, σύμφωνα με το σκεπτικό στο οποίο βασίζονται. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι η ανάκαμψη από την κρίση COVID-19 θα πρέπει να προωθήσει την οικονομική και κοινωνική συνοχή της περιοχής, καθώς και τις πράσινες πολιτικές, και ότι η πράσινη μετάβαση πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος ενός ολοκληρωμένου και μακρόπνοου σχεδίου ανάκαμψης στα Δυτικά Βαλκάνια.

5.11. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι η ενεργός συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων, μεταξύ άλλων μέσω της ενθάρρυνσης των συλλογικών διαπραγματεύσεων, και άλλων ΟΚΠ στον σχεδιασμό και την εφαρμογή οικονομικών, κοινωνικών και άλλων μεταρρυθμίσεων μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην αύξηση της οικονομικής και κοινωνικής σύγκλισης, ειδικότερα μετά την πανδημία COVID-19.

5.12. Η έκκληση της Επιτροπής για μεγαλύτερη διαφάνεια στη χρήση των κονδυλίων και την υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων είναι ευπρόσδεκτη, αλλά δεν είναι σαφές κατά πόσον η Επιτροπή θεωρεί ότι η κοινωνία των πολιτών συγκαταλέγεται στα «βασικά ενδιαφερόμενα μέρη». Στην πραγματικότητα, η κοινωνία των πολιτών αναφέρεται δυστυχώς ελάχιστα στις ανακοινώσεις που εξέδωσε η Επιτροπή κατά τη διάρκεια του 2020 σχετικά με τα Δυτικά Βαλκάνια.

6. Περιφερειακή συνεργασία

6.1. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι η περιφερειακή συνεργασία αποτελεί βασικό παράγοντα για την άνοδο του βιοτικού επιπέδου στα Δυτικά Βαλκάνια.

6.2. Τόσο η σύνοδος κορυφής των Δυτικών Βαλκανίων στο Πόζναν το 2019, όσο και η σύνοδος κορυφής ΕΕ-Δυτικών Βαλκανίων του Ζάγκρεμπ του Μαΐου 2020 αποτέλεσαν ευκαιρίες για τους ηγέτες της περιοχής προκειμένου να συμφωνήσουν ότι επιδιώκουν έναν φιλόδοξο πράσινο και ψηφιακό μετασχηματισμό και ότι θα συνεχίσουν να αναπτύσσουν τη συνδεσιμότητα σε όλες τις διαστάσεις της: τις μεταφορές, την ενέργεια, τον ψηφιακό τομέα και τις σχέσεις μεταξύ των πολιτών.

6.3. Η ΕΟΚΕ συμφωνεί ότι η Πράσινη Ατζέντα, το οικονομικό και επενδυτικό σχέδιο, οι προσπάθειες για οικονομική αναδιάρθρωση, οι επενδύσεις στον τουρισμό και την ενέργεια και ο ψηφιακός μετασχηματισμός έχουν εξαιρετική σημασία για την ανάπτυξη και τη σταθερότητα στην περιοχή. Τονίζει, ωστόσο, ότι είναι απαραίτητο να παρέχονται ποιοτικές και αξιοπρεπείς θέσεις εργασίας, οι οποίες θα επιτρέπουν στους εργαζόμενους να εργάζονται με ασφάλεια, θα παρέχουν οικονομική και κοινωνική ασφάλιση στους εργαζόμενους και θα αποφέρουν οφέλη στους πολίτες.

6.4. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στην ανταγωνιστικότητα, την ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς, το βιοτικό επίπεδο, τη βιώσιμη ανάπτυξη, τη συνδεσιμότητα και την ψηφιακή μετάβαση στα Δυτικά Βαλκάνια. Η επιχειρηματική ικανότητα και η καινοτομία αποτελούν επίσης απαραίτητα στοιχεία για την ανάκαμψη της περιοχής και των τοπικών οικονομιών. Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ συνιστά να αξιοποιούνται περισσότερο τα προενταξιακά κονδύλια της ΕΕ για τη στήριξη των νεοφυών επιχειρήσεων, τη διευκόλυνση της κατάρτισης για την επιχειρηματικότητα και την ενίσχυση έξυπνων οικονομικών στρατηγικών στην περιοχή, καθώς και για επενδύσεις σε απαραίτητες υποδομές.

6.5. Στον τομέα της περιβαλλοντικής πολιτικής, η ΕΕ εστιάζει στη σταδιακή κατάργηση των πηγών ενέργειας από ορυκτά καύσιμα και την αντικατάστασή τους από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Από την άλλη πλευρά, οι εταίροι των Δυτικών Βαλκανίων, ειδικότερα η Σερβία, λαμβάνουν κινεζικά δάνεια για την κατασκευή νέων θερμοηλεκτρικών σταθμών, οι οποίοι λειτουργούν με φθηνό, μη αποδοτικό άνθρακα, χωρίς να διενεργούν εκτιμήσεις περιβαλλοντικών επιπτώσεων⁽³⁵⁾. Κατά συνέπεια, το Βελιγράδι, τα Σκόπια και το Σεράγεβο ανταγωνίζονται διαρκώς για τη θέση της πόλης με τη μεγαλύτερη ρύπανση στον πλανήτη κατά τη διάρκεια των κρύων μηνών του χειμώνα, όταν αυξάνεται η κατανάλωση ενέργειας⁽³⁶⁾. Είναι εύλογο να εικάσουμε ότι, εάν η περιοχή πρόκειται να ενταχθεί στην προσπάθεια της ΕΕ, μεταξύ άλλων κατά τη διάρκεια των διεργασιών της διάσκεψης για το Μέλλον της Ευρώπης, έτσι ώστε να διαμορφωθεί η πράσινη μετάβαση, τέτοιου είδους έργα είναι απαράδεκτα⁽³⁷⁾.

⁽³⁵⁾ Matkovic Puljic, Vlatka, Dave Jones, Charles Moore, Lauri Myllyvirta, Rosa Gierens, Igor Kalaba, Ioana Ciuta, Pippa Gallop και Sonja Risteska (2019), «Chronic coal pollution — EU action on the Western Balkans will improve health and economies across Europe» (Χρόνια ρύπανση από άνθρακα — Η δράση της ΕΕ στα Δυτικά Βαλκάνια θα βελτιώσει την υγεία και τις οικονομίες σε ολόκληρη την Ευρώπη), Βρυξέλλες: Health and Environment Alliance, σ. 18.

⁽³⁶⁾ Βλέπε, για παράδειγμα, European Western Balkans, «Sarajevo and Belgrade among the most polluted world capitals» (Το Σαράγεβο και το Βελιγράδι ανάμεσα στις πρωτεύουσες με τη μεγαλύτερη ρύπανση στον κόσμο), 13 Ιανουαρίου 2020· Bateman, Jessica, «The young people fighting the worst smog in Europe» (Οι νέοι άνθρωποι αντιμετωπίζουν το χειρότερο νέφος στην Ευρώπη), BBC, 2 Ιουλίου 2020.

⁽³⁷⁾ Stratulat και Lazarević (2019), ό.π.

6.6. Η ΕΟΚΕ χαιρετίζει το γεγονός ότι η Δήλωση για την αναγνώριση τίτλων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης εγκρίθηκε στη σύνοδο κορυφής των Δυτικών Βαλκανίων στο Πόζναν και καθιέρωσε ένα μοντέλο για την αυτόματη αναγνώριση τίτλων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και περιόδων σπουδών στο εξωτερικό, αλλά, εντούτοις, θεωρεί ότι είναι απαραίτητο να ενταθούν οι προσπάθειες για την προώθηση της αμοιβαίας αναγνώρισης επαγγελματικών προσόντων, προκειμένου να δημιουργηθεί μια περισσότερο ολοκληρωμένη αγορά εργασίας και να παρασχεθούν αναγκαίες ευκαιρίες για τους νέους στην περιοχή.

6.7. Η ΕΟΚΕ τονίζει ότι είναι σημαντικό να προαχθεί η αυξημένη συνεργασία και οι διασυνοριακές εταιρικές σχέσεις μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ και των εταίρων από τα Δυτικά Βαλκάνια, όχι μόνο σε επίπεδο κυβερνήσεων, αλλά και στο περιφερειακό και το τοπικό επίπεδο, καθώς και στο επίπεδο της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών⁽³⁸⁾.

7. Η κοινωνία των πολιτών διαδραματίζει βασικό ρόλο στη διαδικασία προσχώρησης και τη νομοθετική διαδικασία

7.1. Η ΕΟΚΕ ζητεί να βελτιωθεί η αναγνώριση της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών στο πλαίσιο της αναθεωρημένης μεθοδολογίας. Παρόλο που η ΕΟΚΕ χαιρετίζει το γεγονός ότι η χρηματοδότηση των ΟΚΠ δεν θα μειωθεί σε περίπτωση έλλειψης προόδου σε συγκεκριμένη χώρα, σημειώνει με δυσανεμία ότι η κοινωνία των πολιτών δεν αναγνωρίζεται επαρκώς στην ανακοίνωση⁽³⁹⁾, ειδικότερα υπό το πρίσμα των συγκεκριμένων πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών στα Δυτικά Βαλκάνια, όπου ο ρόλος που διαδραματίζουν οι ΟΚΠ στις δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις πρέπει να ενισχυθεί.

7.2. Η ΕΟΚΕ υποστηρίζει ιδιαίτερα την προσέγγιση ανά θεματικές ενότητες η οποία υιοθετείται στη νέα μεθοδολογία και τονίζει τη ζωτική σημασία του ρόλου των ΟΚΠ σε όλες τις ενότητες, με ιδιαίτερη έμφαση στις ενότητες «Θεμελιώδεις αρχές» και «Πράσινο θεματολόγιο και βιώσιμη συνδεσιμότητα».

7.3. Η κοινωνία των πολιτών συνεχίζει να αξιολογείται χωριστά στο πλαίσιο των πολιτικών κριτηρίων ως ένας από τους τέσσερις πυλώνες της δημοκρατίας· ωστόσο, όπως και σε προηγούμενες εκδόσεις, το βάθος της αξιολόγησης διαφέρει μεταξύ των χωρών και δεν γίνεται συνεπής και συστηματική αναφορά στις Κατευθυντήριες γραμμές για τη στήριξη της ΕΕ προς την κοινωνία των πολιτών στις χώρες της διεύρυνσης, 2014-2020⁽⁴⁰⁾, παρόλο που αυτές αποτελούν εργαλείο λεπτομερούς παρακολούθησης. Ελλείπει στρατηγικής συνοχής, σαφούς πλαισίου παρακολούθησης και πολιτικής δέσμευσης για την περαιτέρω στήριξη της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών στις χώρες της διεύρυνσης, η ΕΕ δεν παρέχει την πολιτική στήριξη την οποία οι ΟΚΠ χρειάζονται επιτακτικά, ούτε και σαφή καθοδήγηση για τις εθνικές κυβερνήσεις⁽⁴¹⁾.

7.4. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι η πραγματική αξία σε μια αξιοκρατική προσέγγιση δεν μπορεί να καθορίζεται ή να θεωρείται ολοκληρωμένη χωρίς την αυξημένη συμμετοχή των ΟΚΠ και χωρίς αυτές να παρακολουθούν με αντικειμενικότητα τα συγκεκριμένα πολιτικά πλαίσια τα οποία βιώνει καθένας από τους εταίρους στην περιοχή.

7.5. Η ΕΟΚΕ υποστηρίζει την πρόταση της Επιτροπής, σύμφωνα με την οποία οι εκτελεστικοί μηχανισμοί για την ενωσιακή χρηματοδότηση θα πρέπει να παρέχουν μια σαφή βάση για την υπεράσπιση της κοινωνίας των πολιτών και για την απόκριση σε άμεσες απειλές προς αυτήν. Οι επενδύσεις στην αγωγή του πολίτη, ένα πιο ευνοϊκό περιβάλλον, οι υποδομές της κοινωνίας των πολιτών και οι κοινές δράσεις θα έχουν κρίσιμη σημασία για την επίτευξη αυτού του στόχου. Μια αποτελεσματική απόκριση στη συρρίκνωση της κοινωνίας των πολιτών θα μπορούσε να είναι η εφαρμογή της πρόσφατα καθιερωθείσας αρχής περί επιδόσεων για τη στήριξη των δράσεων της κοινωνίας των πολιτών. Αντί απλώς να αποσύρονται τα κονδύλια από τις χώρες οι οποίες οπισθοχωρούν στη δημοκρατική ανάπτυξη τους, τα κονδύλια θα μπορούσαν να κατανέμονται εκ νέου ως στήριξη της κοινωνίας των πολιτών με στόχο την αντιμετώπιση της δημοκρατικής οπισθοχώρησης στην ίδια χώρα⁽⁴²⁾.

⁽³⁸⁾ Μεταξύ πολλών άλλων, ορισμένα καλά παραδείγματα τέτοιας συνεργασίας είναι τα ακόλουθα: Στρατηγική της ΕΕ για την περιφέρεια της Αδριατικής και του Ιονίου (EUSAIR), Στρατηγική της ΕΕ για την περιοχή του Δούναβη (EUSDR), Δίκτυο CIVINET: Σλοβενία, Κροατία, Νοτιοανατολική Ευρώπη, Βαλκανικό Δίκτυο Αγροτικής Ανάπτυξης (BRDN), Επενδυτικό Φόρουμ Έξι Επιμελητηρίων των Δυτικών Βαλκανίων (WB6 CIF) και Περιφερειακό Συμβούλιο Συνδικαλιστικών Οργανώσεων Solidarnost.

⁽³⁹⁾ COM(2020) 57 final της 5.2.2020 Ενίσχυση της διαδικασίας προσχώρησης — Μια αξιόπιστη προοπτική της ΕΕ για τα Δυτικά Βαλκάνια.

⁽⁴⁰⁾ Κατευθυντήριες γραμμές για τη στήριξη της ΕΕ προς την κοινωνία των πολιτών στις χώρες της διεύρυνσης (2014-2020).

⁽⁴¹⁾ BCSDN «Background Analysis of the Enlargement Package 2020: Should Civil Society Be Satisfied with Just Being Acknowledged?» (Ανάλυση του πλαισίου της δέσμης διεύρυνσης 2020: Θα πρέπει η κοινωνία των πολιτών να ικανοποιηθεί μόνο με την αναγνώριση της;), Οκτώβριος 2020.

⁽⁴²⁾ BCSDN «Feedback on the Consultation of CSOs in the Preparation of IPA III» (Παρατηρήσεις σχετικά με τις διαβουλεύσεις με τις ΟΚΠ κατά την προετοιμασία του ΜΠΒ III), 22 Απριλίου 2020.

7.6. Τα θεσμικά όργανα της ΕΕ μπορούν να αξιοποιούν πόρους της τοπικής κοινωνίας των πολιτών και να ζητούν τη συνδρομή των αντιπροσωπειών της ΕΕ στην περιοχή με στόχο την κινητοποίηση των πολιτών στις χώρες εταίρους των Δυτικών Βαλκανίων, ούτως ώστε οι εν λόγω πολίτες να έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν σε πλατφόρμες στις οποίες πολίτες της ΕΕ θα ανταλλάσσουν απόψεις κατά τη διάρκεια της διάσκεψης για το Μέλλον της Ευρώπης. Η δυνατότητα νέων ανθρώπων και/ή απλών πολιτών από τα Δυτικά Βαλκάνια να συμμετάσχουν στις εκδηλώσεις για τους πολίτες της ΕΕ στο πλαίσιο της διάσκεψης για το Μέλλον της Ευρώπης θα αποτελέσει σημαντική επένδυση στο κοινωνικό κεφάλαιο της περιοχής και θα δημιουργήσει μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση στο έδαφος των Δυτικών Βαλκανίων όσον αφορά τα θέματα της ΕΕ και τη σημασία τους στις αντίστοιχες χώρες. Παράλληλα, θα δημιουργήσει επαφές μεταξύ των λαών της ΕΕ και της περιοχής και θα βελτιώσει την ικανότητα αυτών των καλύτερα ενημερωμένων πολιτών να ελέγχουν τις πολιτικές ελίτ σε σχέση με ζητήματα που συνδέονται με τη διαδικασία προσχώρησης στην ΕΕ ⁽⁴³⁾.

Βρυξέλλες, 24 Μαρτίου 2021.

Η Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Christa SCHWENG

⁽⁴³⁾ Stratulat και Lazarević (2020), ό.π., σ. 7.